

EMLÉKEZÉS KASS JÁNOSRA

1927–2010

Könyvművészként, könyvillusztrátorként ismerik, ismerték legtöbben Kass Jánost. A pályatárs, Juhász Ferenc majd fél évszázada szólította így: a könyv megbűvöltje és ihletette. Generációk nőttek föl a rajza-in, még ha nem is mindenki tudta, hogy amikor olvasókönyveket és versesköteteket, antológiákat és történelmi regényeket lapozgatott, Kass János képei tették teljesebbé az élményt. A könyvillusztráció – egy interjúban fogalmazott így – csupán a „jéghegy csúcsa” volt. Amikor az Iparművészeti Főiskolára kerülvén először láttam, már ismertem plakát- és bélyegterveit, amikor rajzfilmmel kezdtem foglalkozni, már tudtam, hogy az első európai computer-animáció, a John Halassal együtt forgatott DILEMMA az ő tervei alapján készült, kiállításain járván láthattam kerámiáit, plasztikáit, festményeit, fotóalbumokat lapozva kontrasztos fényképsorozataira bukkantam, közös nyomdász barátunk műhelyében belelapozhattam önálló rézkarcaiba, és legutoljára, már felnőttként megismerhettem az írásait is. *„Ma a művész ismét hasonló a reneszánsz mesterekhez. A kornak ilyen vagy olyan formában szüksége van rá. Mindenhez kell értenie, mindenről kell tudnia. A tudomány egyre inkább specializálódik, és csak részterületeket képes átfogni. A művésznek mindent látnia kell, és fel kell készülnie minden feladatra Leonardóhoz hasonlóan.”*

Naiv szándék fél évezreddel Leonardo után reneszánsz eszmények szerint élni? Kass megpróbálta. Nem csak alkotóként, tanárként is teljes a pályája. Maga volt a kulturális kontinuitás. Magától értetődő természetességgel mesélte tovább, amit Mórától, Móricztól, Kassától hallott, Buday, Vasarely, Szalay Lajos társaságában tapasztalt. Ablak volt a világra. Kass-rajzokon át üzent haza Faludy és Határ Győző, s olykor úgy éreztük, kézszorításával Dürer, Gutenberg és Misztótfalusi Kis Miklós keze melegét adta tovább a tanítványoknak. Magyarok is az Univerzum polgára volt. 1957-es Szent Sebestyénével az elsők közt siratta el a forradalmat, a CANTATA PROFANA térdre roskadó, kiontott belű csodaszarvasával pedig megteremtette a megalázott ország emblémáját. Meseillusztrációkat rajzolva a mindenség ablakait nyitogatta, a TRAGÉDIA kísérőrajzaihoz a relativitáselméletet, a KÉRSZAKÁLLÚ illusztrálása közben a mítoszok egyetemes szimbolikáját tanulmányozta, s diákmunkákat korrigálván az ÓSZÖVETSÉG-gel példálózott. Gazdag élete valós és jelképes utazások sűrű szövete volt, mégis, ha megjelent valahol, oly odafigyelő teljességgel volt ott, mint a bölcs szemlélődés tollrajz kontúrájába öltözött, önarcmássá váló Szent Ferenc. A könnyű kézzel megrajzolt („az a legendás bal!”), mintegy odavetett vonalak csak a felszínét karcolták valaminek, csupán a dimenziókat jelölték ki, összekötvén a látott valóság csillagrendszerének elemeit, azért,

hogy sejtessék a látható világ mögötti tartomány sötét, álommély tömbjét. A „látható” Kass is zavarba ejtően gazdag volt, megejtő formaművészete, átgondolt jelképvilága, kompozícióinak öntörvényű geometriája, rafinált zenei építkezése mind-mind, akár külön is revelálták a jelentős művészt, a lényeg azonban mélyebben volt. Az átbillenő könyvoldalak, a mulandó papírlapok mögött a rajzok ezer erős gyökérrel kapaszkodtak meg abban a valamiben, amelyre jobb szót, mint kultúra, nem találok, amelyet úgy képzelek el, mint Kass-képek hullámzó felszíne alatt rétegződő végtelen geológiát.

Elemző, tudatosan dolgozó alkotónak ismertem meg, pictor doc-tusnak, hisz minden vonala kapcsolódott a valaha húzott összeshez, a népművészet szikár indáihoz, a perspektivisták rafinált térhálózatahoz, a posztmodernnek transzparens kérdőjel-kacsaringóihoz. Kass toll- és ecsetvonásai a gondolatok és a sejtelmek, az eszmék és az ábrándok műtermi ellenpróbái.

A hatodik születésnapomra kapott és azon nyomban „társ-illusztrált” mesekönyv, a NILS HOLGERSSON CSODÁLATOS UTAZÁSA óta egy kicsit Kass-tanítványnak képzeltem magam, bár a szó köznapi értelmében Kass János sosem tanított. Az Iparművészetin a feleségem évfolyamát vezette, de talán, mert sokat látott az osztályban, valahogy mégis tanítvánná fogadott. Hivatalossá akkor vált az adoptálás, amikor a szege-di Kass Galéria „Tanítványok” című tárlatsorozatára engem is meghívott, meg persze a nevezetes János-napi összejövetelekre. Számon tartotta mindegyik diákját, bennünket is, utoljára talán épp akkor mozdult ki hazulról, amikor néhány hete eljött a kiállításunk megnyitójára. Nézegetem az utolsó fényképet, Janó kezében vörösbor... jánosáldás?... mögötte a galéria falán a képeim. Fölnagyított könyvillusztrációk. Az egyikén egy kislegény madárháton repül, repül, repül a végtelen felé... most már tudom, az a legelőször látott (konok gyermeki öntudattal talán ki is egészített) illusztráció, a Nils Holgersson-könyv rajza volt az ihletője.

Orosz István